

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060204

DOM
2014-11-25
Stockholm

Mål nr
M 6637-14

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2014-06-17 i
mål nr M 1181-14, se bilaga

KLAGANDE

HB Brotorps kvarn, 968400-5748

MOTPART

Länsstyrelsen Västra Götalands län

SAKEN

Föreläggande att ansöka om tillstånd för vattenverksamhet avseende Brotorps
kvarns vattenkraftverk på fastigheten X i Vara kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen meddelar prövningstillstånd
  2. Mark - och miljööverdomstolen ändrar mark- och miljödomstolens avgörande endast på så sätt att tiden för när ansökan om tillstånd för vattenverksamhet senast ska ha getts in till mark- och miljödomstolen bestäms till den 30 april 2016 och att förbudet att bedriva vattenverksamhet avseende vattenavledning för elproduktion vid kraftverket ska gälla från och med den 1 maj 2016 för det fall ansökan om tillstånd inte ges in i enlighet med Mark- och miljööverdomstolens avgörande.
-

Dok.Id 1176622

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

HB Brotorps kvarn (bolaget) har i första hand yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska ändra den överklagade domen och bifalla deras yrkande om att få bedriva fortsatt vattenverksamhet och kraftproduktion huvudsakligen för kvarnverksamhet vid Brotorps kvarn. Bolaget har i andra hand yrkat att tiden för ansökans inlämnande och för förbudets ikraftträdande ska flyttas fram för att lämna utrymme för att Havs- och vattenmyndighetens nationella prioriteringsplaner färdigställs och implementeras av vattendistriktet/länsstyrelserna samt för att verksamhetsutövaren därefter ska kunna vidta alla nödvändiga åtgärder som krävs för en ansökan.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen finner att det finns skäl att meddela prövningstillstånd och ta upp målet till omedelbart avgörande.

Mark- och miljööverdomstolen instämmer i mark- och miljödomstolens slutsats att länsstyrelsen har haft fog för att förelägga bolaget att ansöka om tillstånd till bedrivande av verksamheten och för det därmed sammanhängande beslutet om förbud i det fall tillstånd inte söks.

Mark- och miljööverdomstolen anser inte att det finns skäl för att låta tiden för när ansökan ska vara inlämnad vara beroende av Havs- och vattenmyndighetens prioriteringsplaner, men att bolaget ska få skälig tid för att ge in en ansökan om tillstånd. Tiden för när ansökan senast ska ha getts in ändras därför till den 30 april 2016 och tiden för när förbudet ska börja gälla ändras till den 1 maj 2016.

Avgörandet får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Lars Borg och Åsa Marklund Andersson, referent, tekniska rådet Dag Ygland samt tf. hovrättsassessorn Christoffer Sheats (deltar ej i beslutet om prövningstillstånd). Föredragande har varit David Sandberg.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2014-06-17
meddelad i
Vänernsborg

Mål nr M 1181-14

KLAGANDE

HB Brotorps kvarn, 968400-5748

MOTPART

Länstyrelsen Västra Götalands län

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länstyrelsens i Västra Götalands län beslut den 3 mars 2014 i ärende nr 535-9077-2013, se bilaga 1

SAKEN

Föreläggande att ansöka om tillstånd för vattenverksamhet avseende Brotorps kvarns vattenkraftverk på fastigheten X i Vara kommun

---

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen avslår överklagandet.

YRKANDEN M.M.

HB Brotorps kvarn har yrkat att länsstyrelsens beslut upphävs och som grund för yrkandet anfört i huvudsak följande.

Frågan om giltigt tillstånd/föreläggande om att söka tillstånd

I vattenverksamhetsutredningens delbetänkande, Ny tid ny prövning - förslag till ändrade vattenrättsliga regler, SOU 2013:69, kommer utredningen i sin rättsanalys fram till att gamla tillstånd liksom "urminnes hävd" enligt de olika övergångsbestämmelserna har rättskraft. I delbetänkandet föreslås ett förtydligande i nu gällande övergångsbestämmelser.

I prop. 1997/98:45, del 2, sid. 391 anges att "Någon tillståndsprövning av en vattenanläggning som är att anse som laglig enligt äldre bestämmelser behöver alltså inte ske enligt miljöbalken. Anläggningen är dock underkastad miljöbalkens regler om bl.a. underhåll och tillsyn". Innebörden av 18 § lagen om införande av miljöbalken är att en anläggning som en gång har varit laglig fortsätter att vara laglig. Det behöver därmed inte sökas något nytt tillstånd enligt miljöbalken för att fortsätta verksamheten

Däremot finns det en möjlighet för myndigheterna att begära en omprövning av tillståndet i enlighet med 24 kap. 5§ miljöbalken.

Det framgår också av Regeringens kommittédirektiv (2012:29) till Vattenverksamhetsutredningen att länsstyrelsen i dag med gällande lagstiftning inte kan förelägga en verksamhetsutövare att söka tillstånd för sin vattenverksamhet.

Till detta kommer mark- och miljödomstolen i Östersunds utslag gällande Gästrike Hammarby vattenkraftverk, Sandvikens kommun (mål nr M 2422-13) där det i domskälen står: "Mark- och miljödomstolen bedömer, i likhet med Bångbro Kraft, att sådana särskilda rättigheter som följer av privilegiebrev och urminnes hävd bör

jämställas med rättskraftigt gällande tillstånd enligt 5 § lagen om införande av miljöbalken."

Det är med hänsyn till ovanstående av största vikt för den framtida rättstillämpningen att det sker en prövning dels av länsstyrelsers möjlighet till att förelägga en verksamhetsutövare att söka miljötillstånd för en vattenverksamhet, dels av rättskraften enligt rättigheter på grund av urminnes hävd.

Hävdvunnen rättighet för Brotorps kvarn visas på kartor och genom skattläggning
Sökning efter vattendom/häradsdom har gjorts i riksarkivet i Göteborg. Vid denna sökning återfanns en häradsdom som beskrev tillstånd att bygga vattenfall och kvarnbyggnad vid Lidan. Årtalet för detta tillstånd sammanföll med årtalet för byggnationen av kvarnbyggnaden X. Namnet Brotorp återfanns i nämnda häradsdom. Fallhöjden stämde på de bifogade ritningarna. Vid närmare granskning och översättning visade det sig att denna dom gällde plats nedström. Mer tid behövs för att hitta en eventuell häradsdom gällande vattenverksamheten.

Enligt noteringar är Brotorps kvarn skattlagd 1830 28/6, befast genom Kungl. Maj:ts utslag 1833 19/1.

Historiska kartor lantmäteriet.se, akt nr: 16-TRD-8. På en karta från 1844, 28/2, finns brotorps kvarn med.

Även i akt 16-TRD-5A från 1768 nämns att det finns en kvarn i Brotorps kvarn.

1958, 9/10, gjordes en utredning av lantmäteristyrelsen. Denna utredning finns i akt nr 16-TRD-269. Där omnämns ett köpekontrakt från 1881 där köpet innefattar ett vattenfall varå är uppfört en kvarn med tre par stenar och grynverk. Detta köpekontrakt finns i original. I samma akt, 16-TRD-269, omnämns även "skattlagd Qvarställe" från 1749.

Även i lagtima vinterting i Laske härad å tingstället Wedum den 4 april 1891 och lagtima höstetinget med Laske härad i Onsjö den 25 oktober 1881 nämns qvarnbyggnaden.

På ett berg i å Lidans östra strand finns ett märke inhugget, en fixpunkt.

Felaktigheterna i länsstyrelsens utredning

Länsstyrelsen skriver i sin bedömning att vattenverksamheten utgör ett vandringshinder för fisk. Detta stämmer inte då det finns en naturlig fiskväg. Troligen missade länsstyrelsen detta vid sitt besök.

Undantag från tillståndsplikten

Enligt länsstyrelsens beslut kan inte heller vattenverksamheten vara undantagen från tillståndsplikten enligt 11 kap. 12 § miljöbalken då det inte är uppenbart att allmänna och enskilda intressen inte skadas. Om vattenverksamheten skulle upphöra kommer med all säkerhet Tråvadsbadet att få stänga och kanotuthyrningen upphöra. Dessutom, med lokal kännedom om vattendjupen, kan sägas att Lidan förbi Tråvad skulle decimeras till några avlånga pölar utan syresatt vatten under sommarmånaderna. För närvarande sköts detta genom att reglera vattennivån med generationer av erfarenhet. Även bevattning av t.ex. golfbanan är i farozonen.

Det är också uppenbart att enskilda intressen skadas. Då de med all säkerhet blir tvungna att lägga ner kvarnverksamheten och mister därmed hela sin försörjning

Med hänvisning till ovanstående kan det inte anses att det behövs ett nytt tillstånd för vattenverksamheten då det kan anses att både urminnes hävd och fiskväg finns samt att allmänna och enskilda intressen inte skadas genom vattenverksamheten.

DOMSKÄL

Länsstyrelsen har förelagt HB Brotorps kvarn att söka tillstånd till den vattenkraftsproduktion som pågår på fastigheten Brotorps kvarn i Vara kommun.

Avledning av vatten från Lidan för elkraftsproduktion vid Brotorps kvarn utgör tillståndspliktig vattenverksamhet. En verksamhetsutövare som bedriver verksamhet som kräver tillstånd enligt miljöbalken eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av miljöbalken har att visa att giltigt tillstånd föreligger. Ett tillstånd enligt tidigare lagstiftning kan fortfarande vara gällande men även i detta fall är det verksamhetsutövaren som har att visa att så är fallet.

Att kvarnverksamheten vid Brotorps kvarn har pågått under 1800-talet eller långt tidigare kan inte jämföras med ett tillstånd enligt miljöbalken till att bedriva den nuvarande elkraftproduktionen i vattenkraftverket. Det har inte framkommit att verksamheten har tillståndsprövats när turbinen installerades. Bolaget har således inte visat att det föreligger något tillstånd eller sedan urminnes hävd grundad rätt att bedriva nuvarande verksamhet i form av elproduktion. Länsstyrelsen har därför haft fog för sitt föreläggande. Överklagandet ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV 427)

Sista dagen för överklagande är den 8 juli 2014.

Patrick Baerselman

I domstolens avgörande har deltagit chefsrådmannen Patrick Baerselman, ordförande, och tekniska rådet Nils-Göran Nilsson. Föredragande har varit beredningsjuristen Eva Högmark.